

DORUČOVANIE VYJADRENIA PROTISTRANE, KONTRADIKTÓRNOSŤ KONANIA

I. Zákonné ustanovenia o povinnosti súdu doručiť vyjadrenie protistrane treba vnímať ako minimálne štandardy kladené na súd pri doručovaní podaní strán pri napĺňaní princípu kontradiktórnosti. To, že je súd povinný doručovať vyjadrenie protistrane aj nad rámec zákonnej úpravy, vyplýva zo samotnej podstaty spravodlivého procesu, konkrétne zo zásady kontradiktórnosti konania. Zásada kontradiktórnosti kladie na súdy povinnosť byť ostražitý pri jej napĺňaní a súdy sa tak nemôžu obmedzovať len na medze zákonných príkazov.

II. Ochrana základných ľudských práv a slobôd by však mala byť praktická, účinná a funkčná. Aj z tohto dôvodu ústavný súd nie je bezvýhradným zástancom formalistického prístupu pri posudzovaní kontradiktórnosti konania. Preto je potrebné určiť kritériá, kedy nie je potrebné, aby súd strane doručil podanie protistrany na prípadné vyjadrenie. Tieto kritériá sa môžu vyvíjať a formovať aj v závislosti od typu konania. Nepochybne však medzi ne patrí situácia, ak je vyjadrenie bezobsažné, ak sa v ňom len opakujú už uvedené argumenty alebo ak v danej veci do úvahy prichádza len určité súdom zvolené riešenie, na ktoré vyjadrenie strany nemôže mať žiadny vplyv.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. I. ÚS 155/2020 zo 16. decembra 2020)

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 16. decembra 2020 v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Ivana Fiačana (sudca spravodajca) a Miloša Maďara v konaní vedenom o ústavnej sťažnosti sťažovateľa G. S., zastúpeného advokátom JUDr. Romanom Juríkom, PhD., M. Flengera 4, Nové Zámky, vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského súdu v Nitre č. k. 25 Co 59/2019-94 zo 4. apríla 2019 a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 120/2019 z 10. októbra 2019 takto

r o z h o d o l :

1. Ústavnej sťažnosti sťažovateľa G. S. **n e v y h o v u j e .**
2. Návrhu na odklad vykonateľnosti **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „ústavný súd“) bola 7. januára 2020 doručená ústavná sťažnosť G. S. (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného advokátom JUDr. Romanom Juríkom, PhD., M. Flengera 4, Nové Zámky, vo veci namietaného porušenia

základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Krajského súdu v Nitre (ďalej len „krajský súd“ alebo „odvolací súd“) č. k. 25 Co 59/2019-94 zo 4. apríla 2019 a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 3 Cdo 120/2019 z 10. októbra 2019.

2. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 155/2020-17 z 2. apríla 2020 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 413/2019 Z. z. (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť v časti týkajúcej sa namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením krajského súdu č. k. 25 Co 59/2019-94 zo 4. apríla 2019 a uznesením najvyššieho súdu sp. zn. 3 Cdo 120/2019 z 10. októbra 2019.

3. Z obsahu časti sťažnosti, ktorá bola prijatá na ďalšie konanie, vyplýva, že sťažovateľ sa na okresnom súde domáhal nariadenia neodkladného opatrenia, ktorým sa dožadoval uloženia povinnosti zdržať sa výkonu záložného práva k nehnuteľnostiam patriacim sťažovateľovi – k rodinnému domu a príslušeným pozemkom. Sťažovateľ sa domáhal nariadenia neodkladného opatrenia, ktorým chcel odvrátiť potenciálne hroziacu dobrovoľnú dražbu nehnuteľnosti, slúžiacej sťažovateľovi ako obydlie (rodinný dom). Osobou, proti ktorej návrh na nariadenie neodkladného opatrenia smeroval, bola Všeobecná úverová banka, a. s. (ďalej aj „žalovaná“). Hlavným argumentom sťažovateľa bolo tvrdenie, že žalovaná pristúpila k výkonu záložného práva dobrovoľnou dražbou, hoci pohľadávka zabezpečená záložným právom nebola spôsobilá na uspokojenie v dobrovoľnej dražbe, pretože nebola splatná. Žalovaná pred začatím výkonu záložného práva úver zabezpečený záložným právom zosplatnila, urobila to ale v rozpore s kogentným ustanovením § 53 ods. 9 Občianskeho zákonníka. Navyše, sťažovateľ poukazoval na § 3 ods. 6 zákona č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov, podľa ktorého dražiť nemožno nehnuteľné veci, ak hodnota pohľadávky bez jej príslušenstva zabezpečenej záložným právom ku dňu oznámenia o začatí výkonu záložného práva neprevyšuje 2 000 eur. Sťažovateľ uvádza, že ku dňu vydania napadnutého uznesenia okresného súdu pohľadávka žalovaného predstavovala najviac sumu vo výške 1 712,24 eur (bez príslušenstva).

4. Okresný súd uznesením č. k. 13 C 6/2019-61 z 26. februára 2019 zamietol návrh na nariadenie neodkladného opatrenia a nepriznal žalovanej náhradu trov konania. Okresný súd vo svojom zamietavom uznesení dôvodil okrem iného tým, že spornosť pohľadávky, pre ktorú sa dražba má uskutočniť, nebráni záložnému veriteľovi navrhnúť výkon záložného práva prostredníctvom dobrovoľnej dražby (bod 5 odôvodnenia). Okresný súd nepovažoval za osvedčenú potrebu bezodkladne upraviť pomery medzi stranami.

5. O odvolaní sťažovateľa proti uzneseniu okresného súdu rozhodol krajský súd uznesením č. k. 25 Co 59/2019-94 zo 4. apríla 2019 tak, že uznesenie okresného súdu potvrdil a priznal žalovanej nárok na náhradu trov odvolacieho konania. Krajský súd sa stotožnil s odôvodnením uznesenia okresného súdu a nad rámec neho argumentoval aj uznesením ústavného súdu č. k. II. ÚS 712/2017-12 z 15. novembra 2017.

6. Sťažovateľ z odôvodnenia napadnutého uznesenia krajského súdu zistil, že k jeho odvolaniu proti uzneseniu okresného súdu sa vyjadrila aj žalovaná. Vyjadrenie

žalovanej však sťažovateľovi nebolo nikdy doručené. Zistil to až dodatočným nahliadnutím (po rozhodnutí odvolacieho súdu) do elektronického súdneho spisu kraj-ského súdu.

7. Sťažovateľ videl v tomto postupe porušenie svojho práva na spravodlivý proces, preto podal proti uzneseniu krajského súdu dovolanie, ktorého prípustnosť a dôvodnosť odvodzoval z ustanovenia § 420 písm. f) v spojení s ustanovením § 431 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“). Sťažovateľ poukazoval na rôzne súdne rozhodnutia, a to rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) Trančíková proti Slovenskej republike (sťažnosť č. 17127/12), ďalej na rozhodnutie ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 539/2017, kde sa v podobnej súvislosti konštatuje: „Ústavný súd (III. ÚS 408/2016, I. ÚS 276/2016), podobne ako Európsky súd pre ľudské práva, je veľmi citlivý na procesnú neférovosť, na kontradiktórnosť, na zasielanie vyjadrení protistrane.“ Obdobne tiež poukázal na rozhodnutie ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 220/2018, v ktorom ústavný súd konštatuje (bod 17 odôvodnenia): «Inak povedané, požiadavka „kontradiktórnosti konania“ sa v judikatúre ESLP chápe skôr formálne, t. j. z jej hľadiska v podstate nezáleží alebo len málo záleží na skutočnom obsahu a význame informácie alebo argumentov predložených súdu vrátane ich samotného dopadu na rozhodnutie súdu/orgánu verejnej moci.» Ďalej dal do pozornosti aj rozhodnutia najvyššieho súdu v tejto oblasti sp. zn. 1 ObdoG 1/2018, 2 Cdo 209/2014, 2 Cdo 177/2014 a sp. zn. 4 Cdo 36/2015.

8. O jeho dovolaní rozhodol najvyšší súd uznesením sp. zn. 3 Cdo 120/2019 z 10. októbra 2019 tak, že dovolanie odmietol a žalovanej priznal nárok na náhradu trov dovolacieho konania. Najvyšší súd svoje rozhodnutie odôvodnil najmä tým, že dovolanie je procesne neprípustné, pretože nenastala procesná chyba v zmysle ustanovenia § 420 písm. f) CSP. Podľa dovolacieho súdu inštitút neodkladného opatrenia je osobitný procesný postup, ktorému zodpovedá zjednodušený a zrýchlený postup. Súdu zo žiadneho zákonného ustanovenia nevyplývala povinnosť doručiť vyjadrenie žalovanej k odvolaniu žalobcovi. Rozhodnutie odvolacieho súdu nie je vyjadrením protistrany podmienené a najviac v danom prípade vyjadrenie žalovanej k odvolaniu nemalo ani zásadný vplyv na rozhodnutie o tomto opravnom prostriedku (bod 15).

9. Sťažovateľ sa predmetnou ústavnou sťažnosťou obrátil na ústavný súd a ústavnú sťažnosť vo vzťahu k namietanému základnému právu na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právu podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru odôvodnil nedoručením vyjadrenia žalovanej k odvolaniu sťažovateľovi. Sťažovateľ už v dovolaní poukazoval na protirečenie medzi ustanoveniami § 329 ods. 1 a § 331 ods. 1 CSP. Krajský súd si vybral postup podľa § 329 ods. 1 CSP. V takom prípade mal umožniť aj sťažovateľovi vyjadriť sa k stanovisku žalovanej. S právnym názorom, že žiadny zákon neukladá odvolaciemu súdu povinnosť doručiť vyjadrenie žalovaného k odvolaniu žalobcu proti zamietavému uzneseniu, sa sťažovateľ nestotožňuje. Tento postup podľa sťažovateľa výslovne vyplýva z ustanovenia § 374 ods. 1 CSP, podľa ktorého „súd prvej inštancie doručí odvolateľovi vyjadrenie k odvolaniu a umožní mu vyjadriť sa k nemu najneskôr v lehote desať dní od doručenia“. Procesná úprava odvolania v konaní o neodkladnom opatrení je síce osobitná, ale všeobecné ustanovenia o odvolacom konaní tu platia subsidiárne. I keď sú ustanovenia § 329 ods. 1 a § 331 ods. 1 CSP (bez ohľadu na ich protirečivosť) osobitnými ustanoveniami vo vzťahu k ustanoveniu § 374 ods. 1 CSP, ustanovenie § 329 ods. 1 CSP podľa sťažovateľa neupravuje postup, ktorý nasleduje po doručení odvolania žalobcu proti zamietavému uzneseniu. Pri výklade tohto ustanovenia je potrebné vychádzať aj zo základných princípov Civilného sporového poriadku (čl. 6 ods. 1). Sťažovateľ poukázal na rozhodnutie najvyššieho

súdu sp. zn. 1 Cdo 72/2019, ako aj na rozsudok ESLP Trančíková proti Slovenskej republike, ako aj na ďalšie rozhodnutia, na ktoré už poukázal v dovolaní.

II.

Vyjadrenie súdov, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľa

10. K prijatej ústavnej sťažnosti sa krajský súd vyjadril tak, že zo zásady rovnosti účastníkov nemožno vyvodzovať všeobecný abstraktný postulát, že všetci účastníci konania musia v každom okamihu konania súčasne disponovať určitým procesným prostriedkom. Pri niektorých procesných prostriedkoch vyplýva z ich povahy a účelu, že môžu byť v dispozícii len jednej strane. Uvedené sa premietlo aj do právnej úpravy neodkladných opatrení podľa § 331 ods. 1 CSP. Ustanovenia § 373 ods. 3 CSP a § 374 CSP upravujúce repliku a dupliku k odvolaniu sa nepoužijú ako odporujúce špeciálnej úprave v § 331 ods. 1 CSP. Následne v odvolacom konaní sa uplatní špeciálne ustanovenie druhej vety § 329 ods. 1 CSP. Ide o vyjadrenie rovnosti strán. Povinnosť súdu doručiť vyjadrenie protistrany k odvolaniu navrhovateľovi platná právna úprava nezakotvuje a krajský súd postupoval v súlade s § 329 ods. 1 CSP. Krajský súd poukázal aj na judikatúru ESLP, podľa ktorej je pri doručovaní vyjadrení protistrane relevantné to, či bude mať prípadné vyjadrenie vplyv na výsledok konania. Poukázal aj na rozhodnutie najvyššieho súdu v tejto veci v tom ohľade, že aj podľa najvyššieho súdu vyjadrenie žalovaného nemalo zásadný vplyv na rozhodnutie súdu. Vyjadril sa aj k rozhodnutiu najvyššieho súdu sp. zn. 1 Cdo 72/2019, na ktoré poukazuje sťažovateľ a ktoré upravuje podľa krajského súdu odlišnú procesnú situáciu.

11. Najvyšší súd aj vo svojom vyjadrení k prijatej ústavnej sťažnosti považoval postup krajského súdu za súladný s § 329 ods. 1 CSP s tým, že zo žiadneho ustanovenia Civilného sporového poriadku nevyplýva súdu povinnosť doručiť vyjadrenie žalovanej protistrane. Navyše, v danom prípade vyjadrenie žalovanej k odvolaniu nemalo zásadný vplyv na rozhodnutie o odvolaní.

12. K prijatej ústavnej sťažnosti sa vyjadrila zúčastnená osoba (žalovaný), ktorá poukázala na charakter neodkladného opatrenia poukazom na rozhodnutia ústavného súdu (sp. zn. I. ÚS 141/2017) a najvyššieho súdu (sp. zn. 8 Cdo 38/2017). Nariadenie pojednávania považuje za nehospodárne. Vo vzťahu k nedoručeniu vyjadrenia sťažovateľovi poukázal na to, že odvolací súd nezaložil svoje rozhodnutie na vyjadrení k opravnému prostriedku, a preto treba kontradiktórnosť vykladať materiálne. Preto nemožno nedoručenie vyjadrenia žalovaného vnímať izolovane.

13. Sťažovateľ v replike na už uvedené vyjadrenia uviedol, že právna úprava (§ 329 ods. 1 CSP a § 331 ods. 1 CSP) je nekonzistentná. Kým podľa § 329 ods. 1 CSP v prípade zamietnutia alebo odmietnutia návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia a podaného odvolania sa také odvolanie doručuje žalovanému na vyjadrenie, podľa § 331 ods. 1 CSP sa za tých istých okolností žalovanej strane nedoručuje až do rozhodnutia odvolacieho súdu žiadne podanie. Táto nekonzistentnosť sa týka situácie žalovanej strany, nie žalobcu/navrhovateľa neodkladného opatrenia. Túto nekonzistentnosť je potrebné vykladať v súlade s právom na spravodlivý proces.

14. Podľa názoru sťažovateľa nikdy nie je zbytočné doručovať vyjadrenie k odvolaniu proti rozhodnutiu súdu prvej inštancie, najmä ak malo ísť o rozhodnutie vo veci samej, keďže sťažovateľ sa domáhal nariadenia neodkladného opatrenia bez podania žaloby vo veci samej. Nespravodlivosť vidí sťažovateľ ďalej v tom, že súdy síce uzavreli, že vyjadrenie

žalovaného nemalo vplyv na rozhodnutie o odvolaní, avšak žalovanému súdy priznali nárok na náhradu trov konania za toto vyjadrenie. Sťažovateľ sa nestotožňuje s názorom konajúcich súdov, že zo žiadneho ustanovenia nevyplýva povinnosť doručovať vyjadrenie k odvolaniu odvolateľovi v konaní, v ktorom bol zamietnutý návrh na nariadenie neodkladného opatrenia. Ak aj takáto povinnosť nie je priamo ustanovená v zákone, možno ju dôvodiť aplikáciou všeobecných ustanovení § 374 ods. 1 CSP.

III.

Relevantné ustanovenia právnych prepisov

15. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

16. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

17. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o akomkoľvek trestnom čine, z ktorého je obvinený. Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, ale tlač a verejnosť môžu byť vylúčené buď po dobu celého alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, keď to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo, v rozsahu považovanom súdom za úplne nevyhnutný, pokiaľ by vzhľadom na osobitné okolnosti mohla byť verejnosť konania na ujmu záujmom spravodlivosti.

18. Podľa čl. 9 CSP strany sporu majú právo sa oboznámiť s vyjadreniami, návrhmi a dôkazmi protistrany a môžu k nim vyjadriť svoje stanovisko v rozsahu, ktorý určí zákon.

19. Podľa § 329 ods. 1 CSP ak rozhoduje odvolací súd o odvolaní proti uzneseniu o zamietnutí neodkladného opatrenia, umožní sa protistrane vyjadriť k odvolaniu a k návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia.

20. Podľa § 331 ods. 1 CSP ak bol návrh na jeho nariadenie odmietnutý alebo zamietnutý, uznesenie o jeho odmietnutí alebo zamietnutí ani prípadné odvolanie navrhovateľa súd ostatným stranám nedoručuje; uznesenie odvolacieho súdu im doručí, len ak ním bolo neodkladné opatrenie nariadené.

21. Podľa § 374 ods. 1 CSP súd prvej inštancie doručí odvolateľovi vyjadrenie k odvolaniu a umožní mu vyjadriť sa k nemu najneskôr v lehote desať dní od doručenia. (2) K vyjadreniu odvolateľa podľa odseku 1 môže protistrana podať vyjadrenie v lehote desať dní od jej doručenia. (3) Podania podľa odsekov 1 a 2 doručí súd prvej inštancie ostatným subjektom. Ďalšie podania strán sa doručujú, len ak je to potrebné na zachovanie práva na spravodlivý proces.

IV.

Právne posúdenie vecí ústavným súdom

22. Podstatou ústavnej sťažnosti v časti, v ktorej bola prijatá na ďalšie konanie, je porušenie práva na spravodlivý proces (čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru) postupom krajského

(odvolacieho) súdu, ktorý nedoručil sťažovateľovi vyjadrenie žalovanej k odvolaniu sťažovateľa, a postupom najvyššieho súdu tým, že tento procesný postup aproboval a dovolanie odmietol, nevidiac v ňom porušenie práva na spravodlivý proces [§ 420 písm. f) CSP].

23. Vo vzťahu k namietanému porušeniu práva na spravodlivý proces sa ústavný súd zaoberal najmä charakterom súdneho sporu, namietanými rozhodnutiami, charakterom namietaného porušenia základného práva na spravodlivý proces, ako aj relevantnou zákonnou právnou úpravou a judikatúrou súdov vrátane ESLP v tejto oblasti.

24. Sťažovateľ v sťažnosti nastolil otázku povinnosti odvolacieho súdu v konaní o odvolaní proti zamietnutiu návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia doručovať vyjadrenie žalovaného k odvolaniu na repliku odvolateľovi. Tejto otázke sa ústavný súd nemieni vyhýbať, čím môže z ústavnoprávneho pohľadu prispieť k zjednoteniu súdnej praxe všeobecných súdov, čo sa môže následne pozitívne prejavovať v ich ďalšej rozhodovacej činnosti a pri naplnení princípu právnej istoty.

25. Ústavný súd musel v tejto veci zvážiť, či tým, že krajský súd nedoručil sťažovateľovi vyjadrenie žalovaného k odvolaniu sťažovateľa, porušil právo na spravodlivý proces, konkrétne musel zvážiť, či nedošlo k porušeniu zásady kontradiktórnosti podľa maximy audiatur et altera pars, ktorá je jednou zo zložiek spravodlivého procesu.

26. Ústavný súd dospel k záveru, že postup krajského súdu, ako aj najvyššieho súdu, ktorý postup krajského súdu aproboval, ústavne obstoja. Iná by bola situácia, keby podkladom rozhodnutia krajského súdu boli práve tvrdenia žalovaného, ktoré boli uvedené v jeho vyjadrení a ku ktorým nemal žalobca právo sa vyjadriť, a tak úvahu súdu o ich relevantnosti zmeniť. Táto situácia však nenastala. K uvedenému záveru dospel ústavný súd na základe ďalej uvedených úvah.

27. Ústavný súd v prvom rade zdôrazňuje, že si je plne vedomý, že podstatou kontradiktórnosti je, aby všetci účastníci konania mali reálnu možnosť využiť svoje procesné právo predložiť argumenty a reagovať na protiargumenty protistrany. Osobitne to platí o sporových konaniach, v ktorých stoja proti sebe žalobca a žalovaný a v ktorých sa v celom rozsahu uplatňuje kontradiktórnosť konania (napr. IV. ÚS 147/04, IV. ÚS 42/09, I. ÚS 284/2016, tiež pozri napr. Nideröst-Huber proti Švajčiarsku z 18. 2. 1997, § 24, Mantovanelli proti Francúzsku z 18. 3. 1997, § 33, Milatová a ostatní proti Českej republike z 21. 6. 2005). Možnosť vyjadriť sa k skutočnostiam, ktoré sú podkladom rozhodnutia, musia mať strany o to viac, ak vo veci neprebíha ústne pojednávanie. Porušenie zásady kontradiktórnosti tým, že stranám nie je daná možnosť vyjadriť sa k argumentácii protistrany, je preto spôsobilá založiť porušenie čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, teda práva na spravodlivý proces.

28. Zásada kontradiktórnosti je explicitne vyjadrená v procesných normách, zároveň však platí, že ide o zásadu, ktorú musí súd v civilnom procese garantovať aj bez výslovného zákonného príkazu. Preto pri posudzovaní porušenia zásady kontradiktórnosti ústavný súd vychádzal jednak (i) zo zákonnej úpravy v Civilnom sporovom poriadku, ako aj (ii) z judikatúry ústavného súdu a ESLP k otázke kontradiktórnosti.

IV.1 K zákonnej úprave

29. Z ustanovení Civilného sporového poriadku výslovne nevyplýva povinnosť súdu doručiť strane v odvolacom konaní proti rozhodnutiu o zamietnutí návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia vyjadrenie žalovaného na repliku odvolateľovi. To platí nezávisle od prípadnej nekonzistentnosti § 329 a § 331 CSP. Odvolací súd bol v tejto konkrétnej veci toho

názoru, že je potrebné aplikovať § 329 ods. 1 CSP, z ktorého vyplýva len povinnosť doručiť odvolanie protistrane. Tento postup považuje ústavný súd za správny, najmä z pohľadu naplnenia princípu práva na spravodlivý proces, najmä zásady kontradiktórnosti, práve s ohľadom na skutočnosť, že počas konania na súde prvej inštancie sa žalovaný nemal vôbec príležitosť vyjadriť a odvolací súd nenariadil pojednávanie. Vzhľadom na to, že § 329 CSP je osobitnou úpravou vzťahujúcou sa na postup pri rozhodovaní o neodkladných opatreniach, nemožno naň aplikovať všeobecnú úpravu v § 374 CSP; v tomto kontexte platí lex specialis derogat legi generali.

30. Tieto zákonné ustanovenia však treba vnímať ako minimálne štandardy kladené na súd pri doručovaní podaní strán pri napĺňaní princípu kontradiktórnosti. To, že je súd povinný doručovať vyjadrenie protistrane aj nad rámec zákonnej úpravy, vyplýva aj zo samotnej podstaty spravodlivého procesu, konkrétne zo zásady kontradiktórnosti konania. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje na svoje skoršie rozhodnutie (IV. ÚS 259/2011), v ktorom vyslovil povinnosť súdu doručiť rovnopis dovolania protistrane, aj keď vtedy platný a účinný právny predpis (Občiansky súdny poriadok účinný do 30. júna 2016) túto povinnosť súdu výslovne neustanovoval. Ústavný súd v uvedenej veci uzavrel, že táto povinnosť vyplýva zo samotnej podstaty spravodlivého súdneho procesu a zo zásady rovnosti strán. Zásada kontradiktórnosti tak kladie na súd povinnosť byť ostražitý pri jej napĺňaní a kladie tak súdu povinnosť aj nad rámec explicitného znenia zákona. Možno teda uzavrieť, že pri napĺňaní zásady kontradiktórnosti sa všeobecné súdy nemôžu obmedzovať len na zákonné príkazy a na doručovanie vyjadrení protistrane len v medziach zákona.

IV.2 K judikatúre ústavného súdu a ESLP v otázke kontradiktórnosti

31. Ústavný súd pri svojom rozhodovaní o porušení základných ľudských práv a slobôd neopomína rozhodovaciu činnosť ESLP a zásadne z nej aj vychádza. Preto tiež vo svojich rozhodnutiach zdôrazňuje, že zo vzájomnej súvislosti ustanovení čl. 152 ods. 4 a čl. 154c ods. 1 ústavy vyplýva, že dohovor a judikatúra ESLP, ktorá sa vzťahuje na jeho interpretáciu a aplikáciu, predstavujú pre vnútroštátne orgány aplikácie práva záväzné výkladové smernice pre výklad a uplatňovanie zákonnej úpravy jednotlivých komponentov práva na súdnu a inú právnu ochranu zakotvených v siedmom oddiele druhej hlavy ústavy, a tým normujú rámec, v ktorom je pred týmito orgánmi možné domáhať sa rešpektovania jednotlivých aspektov „práva na spravodlivé súdne konanie“ (napr. I. ÚS 49/01, I. ÚS 1/03, IV. ÚS 259/2011, IV. ÚS 283/2011).

32. Ústavný súd tak skúmal rozhodovaciu činnosť ESLP aj v danej veci, keď posudzovanie povinnosti doručiť vyjadrenie protistrany z pohľadu porušenia práva na spravodlivý proces, konkrétne kontradiktórnosti ako jeho zložky bolo už predmetom mnohých rozhodnutí ESLP.

33. Možno konštatovať, že v rámci rozhodovacej činnosti ESLP najskôr prevládal formalistický prístup. Podľa neho bola kontradiktórnosť vnímaná absolutisticky a povinnosť zaslať vyjadrenie protistrane bola daná bez ohľadu na obsah doručených vyjadrení, teda aj v prípade, ak neobsahuje žiadne nové skutkové a právne argumenty. Klasickým sa v tomto prístupe stal rozsudok vo veci Nideröst-Huber proti Švajčiarsku (rozsudok, č. 18990/91, 18. 2. 1997), kde ESLP okrem iného uviedol, že pri posudzovaní otázky rešpektovania práva na spravodlivosť konania nezohráva rolu to, či stanovisko, ku ktorému sa strana nemala možnosť vyjadriť, malo nejaký vplyv na rozhodnutie príslušného vnútroštátneho orgánu (§ 27). Takisto nie je podstatné, či dané vyjadrenie obsahuje nejaké nové skutočnosti alebo argumenty; je na účastníkovi konania, aby sám posúdil, či dané podanie

vyžaduje z jeho strany komentár (§ 29). Tieto princípy aplikoval ESLP aj v ďalších rozhodnutiach, napr. Werz proti Švajčiarsku, rozsudok, 17. 12. 2009, č. 22015/05, § 53 – § 55; S. H. proti Fínsku, rozsudok, 29. 7. 2008, č. 28301/03, § 34 – § 36, Antunes a Pires proti Portugalsku, rozsudok, 21. 6. 2007, č. 7623/04, § 33 – § 36; ešte formalistickejšie napr. Ferreira Alves proti Portugalsku (č. 4), rozsudok, 14. 4. 2009, č. 41870/05, § 28 – § 30; Ferreira Alves proti Portugalsku (č. 5), rozsudok, 14. 4. 2009, č. 30381/06, § 32 – § 34, Hudáková a ďalší proti Slovensku, rozsudok, 27. 4. 2010, č. 23083/05, § 28 a § 29, Trančíková proti Slovenskej republike, 13. 1. 2015, § 43 – § 47 (pozri aj Kmec, J., Kosář, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012).

34. Neskôr začal ESLP k otázke posudzovania kontradiktórnosti pristupovať menej rigidne a pripustil, že je potrebné zohľadniť aj to, či vyjadrenie protistrany obsahovalo také skutkové alebo právne argumenty, ktoré by mohli ovplyvniť výsledok sporu alebo či zvolené právne riešenie dávalo vôbec nejaký priestor na diskusiu (pozri Vokoun proti Českej republike, rozsudok z 3. 7. 2009, § 26). Tento prístup sa prejavil v ďalšej rozhodovacej činnosti ESLP, napr. Stepinska proti Francúzsku, rozsudok z 15. 6. 2004, č. 1814/02, § 17 – § 20; P. D. proti Francúzsku, rozsudok z 20. 12. 2005, č. 54730/00, § 31 – § 35; Salé proti Francúzsku, rozsudok, z 21. 3. 2006, č. 39765/04, § 17 – § 20; Fougère proti Francúzsku, rozhodnutie z 19. 9. 2006, č. 10397/03, oddiel B; Société Diffusion Pédagogique Calédonienne proti Francúzsku, rozhodnutie z 12. 10. 2006, č. 26814/02, oddiel 1; Verdú proti Španielsku, rozsudok z 15. 2. 2007, č. 43432/02, § 25 – § 28; Eisenfeld a Duker proti Taliansku a Flatov proti Taliansku, rozhodnutie z 2. 9. 2008, č. 541/08 a č. 625/08, oddiel B; Ringier Axel Springer Slovakia, a. s., proti Slovensku, rozhodnutie z 4. 10. 2011, č. 35090/07, § 89 – § 91; Čičmanec proti Slovenskej republike, rozsudok z 28. 6. 2016, § 60 – § 65).

35. Tento druhý neformalistický prístup teda pripustil, že zásada kontradiktórnosti nemá absolútny charakter a nejde o porušenie práva na spravodlivý proces, ak by vyjadrenie nemalo vplyv na výsledok konania.

36. V judikatúre ESLP možno badať aj taký prístup, ktorý skutočnosť, že nedoručené vyjadrenie by nemalo žiadny vplyv na rozhodnutie vo veci (pretože neobsahovalo žiadne nové skutkové a právne argumenty a nebolo podkladom pre rozhodnutie), považuje za dôvod neprípustnosti sťažnosti v zmysle čl. 35 ods. 3 písm. b) dohovoru. Neprípustnosť sťažnosti v týchto prípadoch je teda opretá o kritérium neprijateľnosti vytvorené Protokolom č. 14, ktorý sa premietol do čl. 35 ods. 3 písm. b) dohovoru. Podľa tohto článku jednou z podmienok, ktorú musí ESLP skúmať, je aj to, či bola sťažovateľovi namietaným postupom spôsobená podstatná ujma (v oficiálnom slovenskom preklade čl. 35 ods. 3 písm. b) dohovoru: „či sťažovateľ nebol významným spôsobom znevýhodnený“), tzv. „significant disadvantage suffered by the applicant“ (pozri Holub proti Českej republike, rozsudok zo dňa 24. 2. 2011, BENE T Praha, spol. s r.o. proti Českej republike, rozsudok z 24. 2. 2011, Puškárová proti Slovenskej republike, rozsudok z 28. 5. 2019, § 26, Nerušil proti Slovenskej republike, rozsudok z 28. 5. 2019, § 29, Hanzl a Špadma proti Českej republike, rozsudok z 15. 1. 2013, Pfurtscheller proti Švajčiarsku, rozsudok z 18. 9. 2018).

37. Skúmanie intenzity zásahu, čo môže korelovať so skúmaním ujmy v zmysle dohovoru, sa nachádza aj v rozhodovacej činnosti ústavného súdu (pozri IV. ÚS 62/08, IV. ÚS 362/09). Tento prístup nemožno však vnímať ako odopretie ochrany základných práv a slobôd, ale ako praktické vyjadrenie toho, aké postavenie má ústavný súd v systéme ústavných

orgánov, a účelu konania o ústavnej sťažnosti (pozri aj rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 525/19).

38. Pre úplnosť ústavný súd ešte dodáva, že pri napĺňaní princípu kontradiktórnosti ESLP neakceptoval argument, že príliš striktný výklad daného pravidla by sa mohol priečiť zásade hospodárnosti konania a že by neprimerane zaťažil fungovanie ústavného súdu. Podľa jeho názoru v tejto konkrétnej súvislosti právo na kontradiktórnosť konania nevyžaduje nič iné, len aby sa účastníci mohli oboznámiť so všetkými predloženými vyjadreniami a vyjadriť sa k nim v lehote minimálne 5 dní (pozri R 8/2016). Ide o jednoduchý administratívny úkon, ktorý konanie predĺži maximálne o niekoľko týždňov (pozri BENET Praha, spol. s r. o., proti Českej republike, rozsudok z 24. 2. 2011, § 141).

39. Na základe už uvedeného možno zhrnúť, že v judikatúre ESLP sa vyskytujú dva prístupy, prvý formalistický a prísnejší prístup, ako aj druhý materiálny a benevolentnejší prístup, pričom tieto prístupy nie sú navzájom kompatibilné. Materiálny, menej rigidný prístup sa jednak opiera v niektorých prípadoch o materiálny výklad zásady kontradiktórnosti alebo o neprípustnosť sťažnosti pre nedostatok spôsobenej ujmy v zmysle čl. 35 ods. 3 písm. b) dohovoru. Pre úplnosť ústavný súd uvádza, že v rozhodnutiach ESLP sa možno stretnúť s konštatovaním, že tento materiálny prístup sa uplatňuje len vo výnimočných prípadoch, keď nedoručenie vyjadrení neznamenalo porušenie práva na spravodlivý proces. Ide o prípady, ak vzhľadom na zvolené právne riešenie alebo na obsah vyjadrenia nemohla mať prípadná replika vplyv na výsledok konania (pozri Čičmanec proti Slovenskej republike, § 60).

40. Obidva tieto prístupy sa premietli aj do judikatúry ústavného súdu. Ústavný súd vo viacerých prípadoch dospel k záveru, že nedoručenie vyjadrenia účastníka konania druhému účastníkovi konania vytvára stav nerovnosti účastníkov v konaní pred súdom, čo je v rozpore s princípom kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní ako súčastí práva na spravodlivý proces (m. m. I. ÚS 2/05, I. ÚS 100/04, I. ÚS 335/06), a možno ho kvalifikovať ako odňatie možnosti konať pred súdom (I. ÚS 156/07, IV. ÚS 283/2011-104); v iných prípadoch však považoval za podstatné zaoberať sa obsahom vyjadrenia a tým, či malo vplyv na rozhodnutie vo veci (napr. IV. ÚS 19/2012, III. ÚS 481/2012, II. ÚS 267/2019). Druhý, menej rigidný prístup sa opiera o materiálny výklad zásady koncentrácie aj v súlade s rozhodovacou činnosťou ESLP, a nie o nedostatok intenzity zásahu.

41. Ústavný súd zastáva názor, že ochrana základných ľudských práv a slobôd by mala byť praktická, účinná a funkčná. Aj z tohto dôvodu nie je bezvýhradným zástancom formalistického prístupu pri posudzovaní kontradiktórnosti konania. Ide o ochranu základných práv a slobôd v konaní pred najvyšším ochrancom ústavnosti – Ústavným súdom Slovenskej republiky. Ten má plniť funkciu skutočnej, nie len teoretickej a iluzórnej ochrany. Obdobne sa vo svojich rozhodnutiach vyjadril aj ESLP (Airey proti Írsku, rozsudok z 9. 10. 1979, § 24 The Court recalls that the Convention is intended to guarantee not rights that are theoretical or illusory but rights that are practical and effective.), a to aj vo vzťahu ku kontradiktórnosti konania (Salé proti Francúzsku, rozsudok z 21. 3. 2006, § 19: La Convention ne vise pas à protéger des droits purement théoriques ou illusoires).

42. Ústavný súd sa s prihliadnutím na už uvedený stav rozhodovacej činnosti ESLP prikláňa k materiálnemu výkladu zásady kontradiktórnosti.

43. Ústavný súd berie na vedomie, že je potrebné určiť kritériá, kedy je potrebné, aby súd strane doručil podanie protistrany na prípadné vyjadrenie. Ústavný súd vníma, že tieto kritériá sa môžu v jeho ďalšej judikatúre vyvíjať a formovať aj v závislosti od typu konania. Nepochybne je však toho názoru, že medzi ne patrí situácia, ak je vyjadrenie bezobsažné,

ak sa v ňom len opakujú už uvedené argumenty alebo ak v danej veci do úvahy prichádza len určité súdom zvolené riešenie, na ktoré vyjadrenie strany nemôže mať žiadny vplyv. Nie dávno takýto prístup zvolil aj ESLP vo veci Sarkocy proti Slovensku z 22. 9. 2020 (sťažnosť č. 36446/17). Rovnaké závery prijal aj ústavný súd vo veci sp. zn. IV. ÚS 660/2020 z 15. 12. 2020.

44. Ústavný súd sa ďalej zaoberal aj tým, či a do akej miery možno vzťahnúť tieto závery aj na konanie o neodkladných opatreniach. Ústavný súd už niekoľkokrát deklaroval, že pristupuje k preskúvaniu sťažností, v ktorých sťažovatelia namietajú porušenie svojich práv neodkladným opatrením, veľmi zdržanlivo, vychádzajúc z právneho názoru, podľa ktorého zásadne nie je ústavný súd oprávnený zasahovať do rozhodnutí všeobecných súdov, ktorými nariaďujú neodkladné opatrenia, a to nielen preto, že nie je opravnou inštanciou v rámci sústavy všeobecných súdov, ale aj preto, že ide o také súdne rozhodnutia, ktorými sa do práv a povinností účastníkov konania nezasahuje konečným spôsobom (IV. ÚS 82/09). Navyše, návrh na nariadenie neodkladného opatrenia možno podať aj opakovane.

45. Ústavný súd sa v tejto súvislosti zaoberal aj prístupom ESLP k neodkladným opatreniam (interim measures), najmä sa zamerl na zásadne rozhodnutie v tejto otázke (Micallef proti Malte, rozsudok z 15. 10. 2009, § 86), ktorý formuloval dve pravidlá, keď ESLP preskúma porušené práva v intenciách dohovoru. Okrem toho ESLP pripúšťa, že vo výnimočných prípadoch, napríklad keď účinnosť neodkladného opatrenia závisí od rýchleho rozhodovacieho procesu, nemusí byť možné okamžite splniť všetky požiadavky čl. 6 dohovoru. Za nevyhnutnú a neodňateľnú záruku považuje ESLP nezávislosť a nestrannosť súdu. Pripúšťa však, že iné procesné záruky sa môžu uplatniť iba v rozsahu, ktorý je zlučiteľný s povahou a účelom neodkladného opatrenia. Preto je potrebné preukázať, že vzhľadom na účel konania o neodkladnom opatrení v danom prípade nie je možné uplatniť jednu alebo viac konkrétnych procesných záruk bez toho, aby došlo k neprimeranému narušeniu cieľa, ktorý sa sleduje neodkladným opatrením.

46. V prejednávanej veci, kde bolo predmetom konania o neodkladnom opatrení povinnosť zdržať sa výkonu záložného práva, ústavný súd opätovne dáva do pozornosti (ako to už urobil v rámci obiter dictum v uznesení o prijatí sťažnosti na ďalšie konanie č. k. I. ÚS 155/2020-17 z 2. apríla 2020, bod. 46), aby v prípadoch, keď nedôjde k zmareniu neodkladného opatrenia, súdy pristúpili k nariadeniu pojednávania, kde môžu strany v kontradiktórnom strete objasniť vlastné postoje. V tejto konkrétnej veci ústavný súd zastáva názor, že nebolo potrebné prihliadať na účel neodkladného opatrenia na úkor spravodlivého procesu. Nešlo o také konanie, ktoré by nezneslo predĺženie v rozsahu niekoľkých dní pre účely doručenia vyjadrenia sťažovateľovi a poskytnutie mu primeranej lehoty na vyjadrenie (R 8/2016). Keďže neboli naplnené podmienky osobitného prístupu k tomuto konaniu z povahy neodkladných opatrení, pristúpil ústavný súd k skúmaniu obsahu jednotlivých vyjadrení.

47. V predmetnom spore okresný súd návrh na nariadenie neodkladného opatrenia zamietol z dôvodu, že nemal osvedčenú potrebu dočasne upraviť pomery. Okresný súd zobral na vedomie tvrdenie žalobcu, že pohľadávka nie je splatná, avšak túto skutočnosť nepovažoval za osvedčenú, pretože právna úprava v § 53 ods. 9 Občianskeho zákonníka nepredpokladá vedomosť dlžníka o doručení, ale povinnosť veriteľa upozorniť dlžníka. Preto nie je vylúčené, že žalovaný takéto upozornenie žalobcovi zaslal, avšak tento si ho prevziať nemusel. Tiež poukázal na skutočnosť, že spornosť pohľadávky sama osebe nemôže byť dôvodom na zabránenie dražby, pričom poukázal na nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 23/14 z 24. septembra 2014. Tiež uviedol, že podľa adresy sťažovateľa je toho názoru, že nejde

o nehnuteľnosť, ktorá sťažovateľovi slúži na bývanie, čo sťažovateľ ani v ďalšom konaní nerozporoval.

48. Zúčastnená osoba (ako žalovaný v predmetnom spore) vo vyjadrení uviedla, že žalobca vôbec neosvedčil naliehavosť potreby predbežnej úpravy pomerov s tým, že žalobca sa obmedzil len na prosté konštatovanie, že problémy so splácaním úveru majú prechodný charakter a ide o malý rozsah platobnej delikvencie. Žalovaný zaslal súdu oznámenie o vyhlásení predčasnej splatnosti úveru spolu s doručenkou, na ktorej žalobca svojim podpisom potvrdil prijatie tejto písomnosti. Ďalej poukázal na nesprávne formulovaný rozsah petitu, v ktorom nie je povinnosť zdržať sa výkonu záložného práva nijako obmedzená, napr. s určením časového obdobia alebo realizáciou konkrétnej dražby. Ďalej sa venoval hmotnoprávnej úprave, ktorá dovoľuje realizovať dobrovoľnú dražbu aj v spotrebiteľských vzťahoch.

49. Krajský súd potvrdil rozhodnutie krajského súdu a, ako vyplýva z odôvodnenia tohto rozhodnutia, dôvodom potvrdenia bol podľa krajského súdu správny záver okresného súdu, že sťažovateľ neuviedol potrebu dočasnej úpravy, návrh zdôvodnil poukazom na nedoručenie upozornenia o zaplatení nedoplatku a spochybnení pohľadávky, pre ktorú je vedený výkon záložného práva. K svojmu tvrdeniu však nepredložil žiadne dôkazy (s. 11). Krajský súd v kontexte spornosti splatnosti poukázal na rozhodnutie ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 712/2017, kde aj ústavný súd poukázal na možnosť zaoberať sa spornosťou pohľadávky v následnom konaní o neplatnosť dražby. Krajský súd teda postavil svoje potvrdzujúce rozhodnutie na týchto východiskách, keď uvádza: „Žalobca svoj nárok neosvedčil, preto odvolací súd napadnuté uznesenie potvrdil.“ Krajský súd až následne, po prijatí už uvedeného záveru, uviedol aj to, že bez podania žaloby vo veci samej (čo navrhoval sťažovateľ) by došlo k zmareniu významu záložného práva v tomto vzťahu.

50. Sťažovateľ v dovolaní, ale ani v ústavnej sťažnosti neuviedol, aké relevantné skutočnosti by tvrdil alebo aké dôkazy by súdu predložil, ktorými by mohol vyvrátiť tvrdenia žalobcu, a tak zmeniť rozhodnutie odvolacieho súdu.

51. Ústavný súd dospel k záveru, že tým, že nedošlo k porušeniu práva na spravodlivý proces, pretože s ohľadom na zvolené právne riešenie krajským súdom by replika sťažovateľa vo veci nemohla mať na výsledné rozhodnutie vplyv. Sťažovateľ tiež ani v dovolaní a ani v ústavnej sťažnosti neuviedol, aké argumenty by uviedol, aby mohol presvedčiť krajský súd o opačnom právnom závere. Aj keď sa vyjadrenie žalovaného javí ako pomerne rozsiahle, neobsahovalo žiadnu novú, pre rozhodnutie relevantnú informáciu. Krajský súd sa stotožnil s právnym posúdením okresného súdu.

52. Z týchto dôvodov ústavný súd sťažnosti sťažovateľa nevyhovel.

V.

Odklad vykonateľnosti napadnutých rozhodnutí

53. Sťažovateľ po podaní sťažnosti túto doplnil o návrh na odklad vykonateľnosti napadnutých rozhodnutí.

54. Po posúdení návrhu sťažovateľa nedospel ústavný súd k záveru, že v danom prípade sú splnené podmienky na odklad vykonateľnosti napadnutých rozhodnutí v zmysle § 52 ods. 2 zákona o ústavnom súde, a to preto, že napadnuté uznesenia neobsahujú výrok o plnení. Uznesením okresného súdu bol návrh na nariadenie neodkladného opatrenia zamietnutý, krajský súd toto uznesenie potvrdil a najvyšší súd dovolanie proti uzneseniu krajského súdu odmietol. Pri takýchto výrokoch namietaných uznesení pojmovo neprichádza do úvahy odklad

ich vykonateľnosti, a to s účinkami, ktoré sleduje sťažovateľ podaným návrhom. Podľa § 232 ods. 1 CSP vykonateľnosť je vlastnosť súdneho rozhodnutia ukladajúceho povinnosť plniť, ktorá spočíva v možnosti jeho priamej a bezprostrednej vynútiteľnosti zákonnými prostriedkami. Keďže napadnuté uznesenia nekladajú žiadnu povinnosť na plnenie, vyhovením návrhu sťažovateľa na odklad ich vykonateľnosti by nedošlo k zmene vzniknutého právneho stavu.